

Sənan Rövşən oğlu BAYRAMOV
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC), dissertant

SOSIALYÖNÜMLÜ BÜDCƏNİN FORMALAŞDIRILMASI VƏ REALLAŞDIRILMASI MƏSƏLƏLƏRİ

Xülasə

Dövlət büdcəsi xərclərinin bir hissəsi ölkədə həyata keçirilən sosial layihə və proqramların maliyyələşdirilməsinə yönəldilir. Burada əsas məqsəd əhalinin aztəminatlı hissəsinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasıdır. Sosial norma və normativlər üzərində qurulan bu siyasətdə büdcə xərclərinin səmərəliliyinin təmin olunması da vacibdir. Ona görə də sosialyönümlü büdcə xərclərinin maliyyələşdirilməsi və nəticəliliyi təmin olunmalıdır.

Təqdim olunan məqalədə sosialyönümlü büdcə siyasətinin həyata keçirilməsinin təşkilati- iqtisadi mexanizmi geniş şərh olunmuşdur.

Açar sözlər: büdcə, maliyyə, xərc, vergi, sosial siyasət, sığorta, pensiya, müavinət, sosial normativlər.

Giriş

Ölkənin dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafı prioritetlərinin müəyyənləşdirilməsi və mövcud vəsaitlərdən həmin prioritetlərə uyğun olaraq səmərəli istifadə olunması vacib məsələlərdən biridir. Bu baxımdan həyata keçirilən iqtisadi siyasət mövcud potensialdan istifadənin səmərəliliyinin yüksəldilməsi əsasında ölkədə dinamik sosial-iqtisadi inkişafın davamlılığının təmin olunmasına yönəldilir. Əldə olunan nəticələr əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasında və yoxsulluğun azaldılmasında özünü biruzə verir. Qarşıya qoyulan məqsəd və hədəflərdən asılı olaraq ölkənin dövlət büdcəsi əsasən investisiya və sosialyönümlü ola bilər. Sosialyönümlü büdcə ideyası ən vacib kompleks sosial-iqtisadi problemləri əhatə edir. Bazar münasibətləri şəraitində heç də hər bir dövlət sosial meylli büdcə modeli sisteminə keçə bilmir, çünki sosial sahələrin inkişafı və bütövlükdə sosial münasibətlərin təkmilləşdirilməsi dövlət tərəfindən səmərəli siyasətin aparılmasını və keyli miqdarda büdcə xərclərinin sərf olunmasını tələb edir. Bu baxımdan demək olar ki, dövlətin sosial siyasəti nə qədər güclü olarsa, onun sosial yükü də bir o qədər çox olar.

1. Müstəqil Azərbaycanın büdcə siyasətinin formalaşması istiqamətləri

Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatına keçidlə şərtlənən transformasiya prosesi heç də asanlıqla baş verməmişdir. Respublika rəhbərliyi sosial siyasətlə iqtisadiyyatın vəhdətliyinə həmişə diqqət yetirmiş, sosial siyasətin iqtisadi bazasının dayanıqlığı məsələsinə xüsusi əhəmiyyət vermişdir. Bu zərurət ondan irəli gəlmişdir ki, möhkəm iqtisadi baza olmadan lazımi səviyyədə sosial siyasəti aparmaq və bu siyasətin lazımi hüquqi bazasına söykənmək olmaz. Məhz bu baxımdan Ulu öndər Heydər Əliyev öz uzaqgörən və düşünülmüş sosial-iqtisadi siyasətində bu məsələləri ön plana çəkmişdir. Beləki, vaxtında cəmiyyətdə ayrı-ayrı fərdlərin və sosial qrupların rifah vəziyyəti araşdırılmış, onların mənafeyinin qorunmasına dair müxtəlif qanunlar, sərəncamlar verilmişdir. Müvafiq normativ-hüquqi aktlar əsasən şəhid ailələri, Çernobil qəzası nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşlar, müharibə veteranları, qaçqınlar, məcburi köçkünlər və 20 yanvar əlilləri kimi kateqoriyalardan olan əhali təbəqələrini əhatə etmişdir:

Sosial siyasətin transformasiyası o zaman uğurlu hesab oluna bilər ki, bu elmi-nəzəri, iqtisadi əsaslara söykənsin və eyni zamanda sosial prioritetlər düzgün müəyyənləşdirilsin. Təhlillər göstərir ki, Heydər Əliyev sosial siyasətinin prioritetlərini təşkil edən pensiya islahatları, monetizasiya (güzəşt və imtiyazların müavinətlərlə əvəz edilməsi), yoxsulluğun azaldılması tədbirləri qısa müddətdə öz müsbət təsirlərini göstərmişdir. Bu siyasətin sonrakı dövrdə də uğurla davam etdirilməsi göstərilən sahələrdə əhəmiyyətli irəliləyişlərin baş verməsini şərtləndirmişdir. Əldə olunan nailiyyətlər daim yerli qurumların və beynəlxalq təşkilatların hesabatlarında öz rəsmi

təsdiqini tapır. Qeyd oluna bilər ki, respublika prezidentinin son illərdə milli iqtisadiyyatın inkişaf səviyyəsi və qarşıda duran vəzifələrə dair silsilə çıxışlarında respublikanın sosial-iqtisadi inkişafındakı ardıcıl pozitiv dəyişikliklər və bütün iqtisadi parametrlər üzrə uğurlar konkret rəqəmlərlə göstərmişdir. Həmin uğurlar arasında əhalinin sosial təminatı sahəsində baş verən keyfiyyət dəyişiklikləri xüsusi vurğulanır. Bunu həmin sahənin maliyyələşdirilməsinə yönəldilən büdcə vəsaitlərinin artımından da müşahidə etmək olar.

Cədvəl 1.

Dövlət büdcəsi xərclərinin dəyişməsi, milyon manat

Göstəricilər	2015	2016	2017	2018	2019
Iqtisadiyyat	6408.8	4124.0	4394.3	7822,7	7961,5
Təhsil	1605.1	1754.4	1742.8	1966,6	2195,7
Səhiyyə	708.2	702.5	704.7	709,9	873,6
Elm	113.2	110.2	109.8	117,8	122,3
Qanunvericilik və icra hakimiyyəti, yerli idarəetmə orqanlarının saxlanması	430.9	470.1	552.2	627,4	774,5
Profisit “+”, kəsir “-”	-286.5	-245.6	-1021.3	-222.7	-27.4
Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən sahədə fəaliyyət	272.4	687.4	253.3	299,5	335,8
Sosial müdafiə və təminat	1857.2	2645.2	2350.2	2150,7	2281,0
Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq-mühafizə və prokurorluq	1105.7	1117.1	1177.5	1316,4	1505,0
Dövlətin xarici borclarının ödənilməsi	632.6	1472.5	0.0	0.0	0.0
Dövlətin daxili borclarının ödənilməsi	71.8	296.6	0.0	0.0	0.0
Sair xərclər	4578.6	4371.3	6253.2	7720,6	8376,5
Xərclər-cəmi	17784.5	17752.3	17538.0	22731,6	24425,9

Mənbə: www.stat.gov.az

Son beş ilin büdcə statistikasına üzrə cədvəl məlumatlarından göründüyü kimi, 2015-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə “Sosial müdafiə və təminat” xərclərinin kəmiyyəti 1.23 dəfə artmışdır. Burada əsasən əhalinin pul gəlirlərinin artması, inflyasiyanın məqbul səviyyədə olması, valyuta ehtiyatlarının artması və manatın məzənnəsinin sabit saxlanması istiqamətində aparılan tədbirlər də qeyd edilmişdir. Bununla yanaşı prezident 2019-cu ildə sosial problemlərin həlli, sosial təminat sahəsində daha önəmli, səmərəli və aktiv siyasətin aparılmasını, bu sahədə “kölgəli” halların aradan qaldırılmasını qətiyyətlə irəli sürmüşdür [1]. Təvsiyyə olunmuşdur ki, büdcə xərclərinin 33,4%-i sırf sosial məqsədlərə istiqamətləndirilməlidir. Eyni zamanda sosial təminatı və müdafiəni həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının 2019-cu il üçün büdcəsi də əvvəlki illərlə müqayisədə təqribən 500 milyon manat ataraq 3 milyard 928 milyon manat olması nəzərdə tutulmuşdur. Bu büdcənin 61,5%-i bilavasitə dövlət sığorta yığımlarının toplanması hesabına nəzərdə tutulur. Bütövlükdə 26% miqdarında olan sosial və işsizliyə görə sığorta ödənişlərinin azaldılması və yığım mexanizmlərinin dəyişdirilməsi də gündəmdə olan məsələdir. Beləliklə, nəzərdə tutulan qanuna əsasən artıq işçi bir mənbəyə, yəni vergi qurumlarına 10%, işgötürən isə 16% sığorta haqqı ödənəcək. Eyni zamanda “İşsizlikdən sığorta fondunun 2019-cu il dövlət büdcəsi haqqında” qanun layihəsi təsdiq edildi. Bu il artıq ikinci ildir ki, parlamentdə işsizlikdən sığorta fondunun büdcəsi müzakirə olundu. İlk dəfə olduğu üçün ötən il sığorta olunanların siyahısına əvvəllər bu siyahıya aid olmayan qruplar da daxil edilmişdir.

Respublika prezidentinin qarşıya qoyduğu ən önəmli tələblərdən biri olan passiv sosial müdafiədən aktiv sosial müdafiəyə keçid yanaşmasına uyğun olaraq bu büdcənin təxminən 44 milyon

manatı özünüməşğulluğa və ödənişli ictimai işlərin təşkilinə yönəldilmişdir. Sosialyönümlü iqtisadi sistemin formalaşması ideyası qədim tarixə malikdir. Bəşəriyyət tarixində görkəmli dahilər, filosoflar, sosioloqlar, iqtisadçılar həmişə ən optimal iqtisadi sistemlər axtarışında olmuşlar. Hətta son vaxtlar bir çox filosoflar və iqtisadçılar öz əsərlərində “sosial iqtisadiyyat” və “mənavi iqtisadiyyat” anlayışlarını işlədirlər. Lakin, burada sosial, siyasi və iqtisadi münasibətlərin vəhdətliyinin sosial iqtisadiyyat, yoxsa sosialyönümlü iqtisadiyyat, sosial sistem yoxsa iqtisadi sistem əmələ gətirməsi hələ də elmi mübahisə obyektinə çevrilməkdədir. Ona görə ki, “sosial-iqtisadi sistem” anlayışı geniş iqtisadi, sosial, psixoloji və digər problemləri özündə birləşdirir. Burada şübhəsiz mülkiyyət formaları, “mülkiyyət hüququ”, “azad bazar”, rəqabət və digər məsələlər də az əhəmiyyət kəsb etmir. Bundan başqa müxtəlif sosial proqramların, “dövlət kapitalizmi” anlayışı ayrı-ayrı ölkələrin, o cümlədən Avropa, Asiya və digər ölkələrin sosial-iqtisadi modellərinin bir-birinə uyğunlaşdırılması müəyyən problemlər yaradır. Bu səbəbdən ayrı-ayrı mütəxəssislər həmin məsələlərin “sosialyönümlü iqtisadiyyat” konsepsiyası ilə necə əlaqələndirilməsi haqqında düşüncülər. Bəzi mütəxəssislər “sosialyönümlü iqtisadiyyat” dedikdə, sosialist tipli və ya sosializm təbiətli bir iqtisadi sistem başa düşülür. Halbuki sosiallaşma heç də sosializm sistemi demək deyildir [5, s.35]. Bununla belə sosiallaşma özünüinkişaf mərhələsində ayrı-ayrı ölkələrdə müxtəlif keyfiyyət yetkinliyi, səviyyəsi ilə fərqlənə bilər. Məsələn, bəzi ölkələrdə bazar iqtisadiyyatı modeli şəraitində mərkəzləşdirilmiş planlaşdırma, kompleks islahatların aparılması, indikativ planlaşdırma və s. problemlər həll edilir. Ona görə də belə ölkələrdə sosial iqtisadiyyat vətəndaşların əməkdaşlığı, sosial kompromis formasında özünü göstərmiş olur.

Sosial siyasətin dövlət tərəfindən aparılması özünü daha çox büdcə siyasətində göstərir, çünki əhalinin sosial müdafiəsi maliyyə təminatı baxımından daha çox büdcə vəsaitlərinə söykənir. Büdcə sistemi vəsaitlə eyni zamanda iqtisadiyyatın makroiqtisadi dayanıqlığına, habelə iqtisadiyyatın dayanıqlı büdcə təminatına nail olunur. Hazırda iqtisadiyyatın və büdcənin balanslaşdırılmış inkişafı, büdcə proseslərinin düzgün aparılması büdcə və büdcədən kənar dövlət fondlarının xəzinədarlıq sistemi vəsaitlə formalaşması və istifadəsi bu sahədəki nəzarəti xeyli dərəcədə gücləndirmişdir. Burada nəticə əsaslı büdcə konsepsiyasının da böyük əhəmiyyəti vardır. Bununla əlaqədar olaraq, sosial transfertləri yaxşılaşdırmaq yolu ilə dövlət sosial xərclərinə nəzarəti əhəmiyyətli dərəcədə artırmışdır. Bu, həm də sosial transfertlərin özünü optimallaşdırmasına imkan vermişdir. Bununla əlaqədar olaraq bir çox ölkələrdə sanatoriya-kurort xidmətləri, tibbi xidmətlər, bir sıra xidmət növləri yaxşılaşmışdır. Burada həm də ayrı-ayrı idarəçilik səviyyəsində icra orqanların gəlir və xərc imkanlarının dəqiqləşdirilməsi imkanları olmuşdur. Bundan əlavə, son illərdə aktiv sosial siyasətin aparılması və məqsədli müavinətlərin verilməsi məsələsinə diqqət artırılmışdır. Həm də nəzərə alınmışdır ki, əhalinin maliyyə təminatı, güzəranın yaxşılaşması heç də yalnız onların gəlirlərinin artırılması ilə məhdudlaşmır. Burada onların, xüsusi olaraq qaçqınların sosial müdafiə sisteminin yaxşılaşdırılması, mənzil təminatı mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Bir sıra xarici iqtisadçılar əhalinin sosial təminatı və sosial müdafiəsinin maliyyə mənbələrindən danışarkən bunu, həm də sosial məsələlər üzrə maliyyə mexanizminin formalaşması mexanizmi, əhalinin orta sətkalıq istehlakı və öz növbəsində “istehlakın iqtisadiyyatı” konsepsiyası ilə, digərləri isə bunu geniş mənada dövlət və korporativ maliyyə siyasəti ilə bu siyasətin vəhdətliyi ilə əlaqələndirirlər [6, s.48]. Bütün bu və digər məsələlər onu göstərir ki, sosial sferanın, sosial təminatın optimallaşdırılması üçün gələcəkdə elmi-tədqiqat axtarışlarını dərinləşdirmək lazımdır. Məsələn, əhalinin sosial müdafiəsi və bunun maliyyə baxımından təminatı yalnız yuxarıda göstərilənlərlə məhdudlaşmır. Həm də subsidiyalaşma, sosial vergi güzəştləri, vergi və qeyri-vergi gəlirləri, bəzən natural ödənişlər, sosial müdafiə tədbirləri və digərləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Ən böyük problemlərdən biri, həm də sosial sfera sahələrinin kompleks və səmərəli fəaliyyət göstərməsidir. Yenilənmiş büdcə konsepsiyasına görə burada proqramlar və layihələr üzrə xərclərin idarə edilməsi əsas şərtidir. Burada vacib məsələlərdən biri də sosial xərclərin maliyyələşdirilməsi mənbələrinin və mexanizminin müəyyənəlməsi, aparılan siyasətdə makroiqtisadi və sosial tarazlığın təmin edilməsidir.

Xərclərin qənaətlə və səmərəli istifadə olunmasında nəticə əsaslı büdcə siyasətinin işlənilməsi və reallaşdırılmasının böyük əhəmiyyəti vardır. Lakin təcrübə göstərir ki, ən böyük problemlərdən biri yalnız sosial müdafiənin özü deyil, sosial müdafiə xərclərinin düzgün müəyyən edilməsi və istifadə edilməsidir. Təcrübə göstərir ki, bu sahədə istər elmi-nəzəri və istərsə də praktiki cəhətdən xeyli çatışmazlıqlar, nöqsanlar mövcuddur.

2. Sosialyönümlü büdcə xərclərinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi istiqamətləri. Müasir dövrdə sosial xərclərin maliyyələşdirmə probleminin həllinə fərqli yanaşmalar mövcuddur. Beləki, bəzi sahələrdə sosial məsələlərin həlli asan, digərində isə nisbətən çətin olur. Bu, bir sferada potensial tələbatın çox olması, digər sferada isə belə tələbatın əhali tələbatının az olması səbəbindən baş verir. Ona görə də həmin sahələrin maliyyə tələbatının həcmi məsələsi yaranır. Bundan başqa, pensiya və müavinətlərin yaşayış minimumundan az və ya çox olması (sosial təbəqəlik baxımından) müəyyən problemlər yaradır. Ayrı-ayrı sosial təbəqələrə göstərilən sosial xidmətdəki çatışmazlıqlara, sosial standartların beynəlxalq standartlarla uzlaşmamasına, sosial xərclər üzərində lazımi nəzarətin aparılmamasına baxmayaraq, qarşıdakı dövrdə nəticə əsaslı büdcə sistemə keçdikdən sonra sosial məsələlər üzrə xərclərin nəticəliliyini nəzərə almaqla (sosial normativlər üzrə) optimal qərarların qəbul edilməsi asanlaşacaqdır. Burada həm əhali və həm də dövlət orqanları qərarların düzgün həyata keçirilməsində maraqlı olacaqlar. Ona görə də bu sahəni müvafiq normativlər, standartlar əsasında idarə etmək nisbətən asan olacaqdır. Bununla əlaqədar sosial normativlərin dövlətin sosial proqramlarına uyğun olaraq həyata keçirilməsinə xüsusi fikir veriləcəkdir. Burada sosial siyasət sahəsində həyata keçirilən tədbirlər kimi götürülən tədbirlər prioritet sahələri əhatə edəcəkdir.

Göründüyü kimi, gələcəkdə ayrı-ayrı sosial sahələrin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla sosial normativlərin xərc maddələri (xammal, material, yanacaq) üzrə xərclərin həcminə nəticəlilik və həm də xərclərlə nəticələr arasındakı fərq baxımından yanaşılması daha doğru addımdır. Beləliklə də, sosial normaların tərkibi və keyfiyyəti baxımdan normativlərin təhlili, qiymətləndirilməsi və istifadəsi əhəmiyyətli olardı. Bu həm də ayrı-ayrı sosial proqramlar üzrə analoji qaydada təhlil aparmağa və buna sosial normativlərin vahid kompleksi prizmasından yanaşmağa imkan verə bilər.

Makroiqtisadi sistemlərdə və bölmələrdə büdcə sisteminin səmərəli təşkili prioritet bir məsələdir. Büdcə sistemi elə təşkil olunmalıdır ki, bu sosial bazar iqtisadiyyatının, sosial-iqtisadi islahatların səviyyəsinə və tələblərinə uyğun gəlsin və həm də dövlətin sosial öhdəliyini, başqa sözlə desək, bu əhalinin tələbatını təmin edə bilsin. Bunun üçün hər bir dövlət ölkə büdcəsinin sosial bütövlüyünü, vəhdətliyini təmin etməlidir. Burada büdcə dayanıqlığını təmin etmək üçün dövlətin monetar və fiskal- büdcə siyasətinin vəhdətliyi təmin edilməli, dövlətin gəlirlər siyasətinə, büdcə-vergi potensialının artırılması məsələlərinə, vergi qanunvericiliyinə, büdcə-vergi sferasında "kölgəli iqtisadi əməliyyat"lara son qoyulması vacibdir.

Yenilənmiş büdcə sistemi və səmərəli büdcə nöqtəyi-nəzərindən büdcə xərcləri üzrə norma və normativlərin düzgün müəyyən edilməsi məsələsi ciddi nəzarətdə saxlanılmalıdır. Bu baxımdan vergi sisteminin təkmilləşdirilməsi və vergilərin yalnız fiskal xarakterə daşılmalı deyil, həm də iqtisadiyyatın stimullaşdırılması və tənzimlənməsi vasitəsinə çevrilməlidir. Ona görə də vergi normaları və istiqamətləri düzgün müəyyən olunmalı, gəlirlərlə itkilər arasında əlaqənin, vəhdətliyin yaradılmasına xidmət etməlidir. Burada vergi məsuliyyəti, vergi uçotu, vergi hesabatı arasında əvvəllər mövcud olan ziddiyyətlər, anlaşılmaqlıq halları, vergidən yayınma halları aradan qaldırılmalıdır.

Büdcənin iqtisadi əsaslarının daha da möhkəmləndirilməsində ayrı-ayrı şirkətlərin xərclərinin optimallaşdırılması, iqtisadi subyektlərin fəallıqlarının artırılması, korporativ idarəetmənin təkmilləşdirməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Burada məqsədli qaydada büdcə xərclərinin düzgün idarə edilməsi nəticə əsaslı yeni büdcə sisteminin tələblərinə tamamilə uyğundur. Ona görə ki, bu halda şirkətlərin və istərsə də ölkənin maliyyə potensialından səmərəli istifadə məsələsi öz həllini tapır, eləcə də iqtisadiyyatın real sektoru ilə maliyyə likvidliyi arasında birbaşa əlaqə yaradılmış

olur. Belə əlaqələr layihə üzrə maliyyələşdirmə baxımından maliyyə resurslarından istifadə, sosial-iqtisadi hədəf və prioritetlərin orta və uzunmüddətli maliyyələşdirməsi baxımından da əhəmiyyətlidir. Əlbəttə, burada maliyyə resurslarının səfərbər edilərək, maliyyə sektorunun likvidliyinin iqtisadi inkişafın bank kreditləri hesabına investisiyalaşdırılması, həmçinin mövcud resurslardan istifadənin müvafiq makroiqtisadi göstəricilərlə, layihə və proqramların xərc balansları ilə optimal əlaqələndirməsi də vacibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. "Azərbaycan-inkişaf, tərəqqi və sabitlik ölkəsidir", "Azərbaycan" qəzeti, 12 yanvar 2019-cu il.
2. Azərbaycan Respublikasının "2019-cu il üçün Dövlət büdcəsi haqqında" Qanunu.
3. Ataşov B.X., N.A. Novruzov, E.Ə. İbrahimov Maliyyə nəzəriyyəsi, Bakı 2014.
4. Ələkbərov Ə.Ə. Sosial-iqtisadi inkişafın təkrar istehsal parametrlərinin maliyyə-büdcə tənzimlənməsinin nəzəri-metodoloji məsələləri. AMEA İqtisadiyyat İnstitutu "Milli iqtisadiyyatın problemləri" (məqalələr toplusu) I buraxılış. Bakı 2007. s 91-101.
5. Журнал «Финансы и кредит», № 10 2009.
6. Журнал «Финансы и кредит», № 02 2017.
7. www.stat.gov.az

Sanan Rovshan oğlu Bayramov
Azerbaydžanskiy Gosudarstvennyy Ekonomicheskiy
Universitet (UNEC), dissertant

Вопросы формирования и реализации социально ориентированного бюджета

Резюме

Часть расходов государственного бюджета направляются на финансирование социальных проектов и программ, реализуемых в стране. Основной целью здесь является уровень жизни малообеспеченных слоев населения. Эта политика, основанная на социальных нормах и нормативах, также важна для обеспечения эффективности бюджетных расходов. Поэтому, следует обеспечить финансирование и результативность социально ориентированных бюджетных расходов.

В данной статье широкое описание получил организационно-экономический механизм реализации социально ориентированной бюджетной политики.

Ключевые слова: бюджет, финансы, расходы, налог, социальная политика, страхование, пенсия, пособия, социальные нормативы.

Sanan Rovshan Bayramov
Azerbaijan State Economic University (UNEC), the doctoral candidate

Issues of formation and implementation of socially oriented budget

Summary

Part of the state budget's expenditures will be used to finance social projects and programs implemented in the country. The main goal here is to improve the standard of living of the poor. This policy, which is based on social norms and regulations, is also important in ensuring the effectiveness of budget spending. Therefore, funding and efficiency of socially oriented budget expenditures should be ensured.

The presented article describes in detail the organizational and economic mechanism for the implementation of socially oriented budget policies.

Key words: budget, expenditure, tax, social policy, insurance, pension, benefits, social norms.